

DORDT EIGEN-AARDIG

Jaap Bouman

Bij de verbouwing van de voormalige Openbare Leeszaal aan de Wijnstraat tot een luxueus wooncomplex kwamen onder het verlaagde plafond fragmenten van een fries tevoorschijn, een lijst langs het plafond. Met de verhuizing van de bibliotheek in het verschiep, een mooie gelegenheid om in de geschiedenis van de bibliotheek te duiken.

▲ De leeszaal rond 1910. Mooi invallend licht. De fries langs het plafond is anno nu nog steeds zichtbaar.

▲ De gestripte voormalige leeszaal. Door een ooit aangebracht verlaagd plafond is de fries helaas grotendeels kapot gemaakt.

De fries in de leeszaal

Lezen was rond 1900 vooral voorbehouden aan de wat goeude stand. Jan-met-de-pet las niet. Als de gewone man al kon lezen, dan waren de boeken in ieder geval veel te duur. Maar zo rond 1890 kwam een nieuwigheid uit de Engelstalige landen overwaaien: de gedachte achter de *public library*, oftewel de openbare bibliotheek.

De Dordtse gemeentesecretaris (en later burgemeester van Dordrecht) mr. A.R. Zimmerman riep in oktober 1898 in een tijdschrift voor gemeentebestuurders op om openbare leesinrichtingen te stichten. Zo'n leesinrichting moest aan een aantal minimeisen voldoen: niet partijgebonden, goed gehuisvest en lang geopend zijn, zodat de werkende mensen boeken en tijdschriften in de leeszaal konden lezen. Of lenen, want ook dat laatste stond Zimmerman voor ogen.

Niet alles moest zomaar gelezen moest kunnen worden. Boeken moesten het geestelijk peil van de lezers omhoogbrengen en dus waren realistische romans ('heerenromans'), streekromans, liefdesverhalen en 'speurdersgeschiedenissen' uit de boze.

Zimmermans idee sloeg als eerste in zijn woonplaats Dordt aan. Op 1 mei 1899 werd in de Koningin Wilhelminastraat de eerste Nederlandse bibliotheek annex leeszaal geopend waar ook boeken uitgeleend werden. En dat was nog uniek in Nederland.

De bibliotheek was elke dag geopend van acht tot vier uur 's mid-

▲ De bibliotheek aan het Achterom (1970-1986).

dags en 's avonds van zes tot tien. Later ook op zondagen, en dat was in het calvinistische Dordrecht zeker bijzonder.

Niet iedereen kon zomaar de boeken uit de kasten halen. Ja, de gewone boeken natuurlijk wel, maar die over geboortebeperving en 'seksuele hygiëne' stonden in de kamer van de conciërge.

De Dordtse bibliotheek kreeg in Nederland heel wat navolgers. In Groningen en Leeuwarden werd de Dordtse opzet volledig gekopieerd.

Maar Dordrecht was lang de grootste van Nederland. In 1908 telde Dordt 91.250 bibliotheekbezoekers, in Utrecht bijvoorbeeld, een veel grotere stad, kwamen slechts ruim 67.000 mensen over de vloer. Dordt had in dat jaar 10.450 boeken, Utrecht

► **Op 1 mei 1899 werd in Dordrecht de eerste Nederlandse bibliotheek annex leeszaal geopend**

▲ In een andere zaal in de voormalige Openbare Leeszaal werd ooit om de boekenkasten heen geschilderd.

slechts 4.500. In Dordt werden 43.276 boeken uitgeleend, in Utrecht geen een.

De Wilhelminastraat werd als snel te krap. Van 1901 tot 1904 werden de boeken ondergebracht in het gebouw van Pictura aan Voorstraat. Daarna werd het voormalige Dordrechts Museum aan de Wijnstraat (ooit ook boterbeurs) betrokken. Vooral de grote leeszaal, met het invallende daglicht door ramen én dak, en de fraaie fries langs het plafond was uiterst sfeervol.

In de jaren 50 was ook de Wijnstraat na een halve eeuw te klein geworden. Toen ook nog gefuseerd werd met de christelijke en rooms-katholieke bibliotheken moest uitgekeken worden naar een nieuwe bestemming. Pas in 1970 werd die, tij-

delijk, gevonden aan het Achterom. Dat 'tijdelijk' duurde 16 jaar. In oktober 1986 werd verhuisd naar het huidige, 16de-eeuwse gotische pand De Gulden Os aan de Groenmarkt.

Als alles volgens plan verloopt (maar de kinken in kabels kunnen legio zijn), zal in 2021 de bibliotheek weer verhuizen, nu naar het nieuwe stadskantoor dat gevestigd moet worden op de plek waar dan het voormalige belastingkantoor en de Rabobank ooit stonden.

In de Wijnstraat is de fries langs het plafond bij een verbouwing in 1970 zo kapot gemaakt dat volledig herstellen niet lonend is. Maar een klein stuk dat nog wel intact is, zal in het nieuwe appartement (loft) zichtbaar blijven. Een mooi aandenken aan de oude leeszaal.